

PELS CAMINS DE L'ECOFEMINISME

GERALDINA CÉSPEDES, OP

El Limón, Guatemala

Hi ha dues realitats dels nostres dies que ens estan empenyent amb urgència vers un canvi de mentalitat en la manera de percebre i de viure la relació amb el cosmos i la relació entre homes i dones: el deteriorament del medi ambient i la violència envers les dones. Precisament, amb l'objectiu de respondre al repte que aquestes dues magnes qüestions ens presenten sorgeix el corrent anomenat *ecofeminista*, que analitza la crisi ecològica i la del patriarcat, i que ens planteja que el nostre somni d'un altre món possible ha d'articular la lluita per la sostenibilitat mediambiental amb la lluita per unes relacions justes i equitatives entre homes i dones.

L'ecofeminisme intenta deixar anar alhora dos ocells d'una mateixa gàbia, en tractar de curar i alliberar escoltant els dos crits que avui expressen amb més força el patiment ecohumà: el crit de la terra i el de les dones. És una perspectiva que assenyalava la relació existent entre dos dels moviments més importants de la nostra època: el moviment feminista i l'ecològic, que juntament amb d'altres moviments estan sacsejant les referències tradicionals en la nostra forma habitual d'entendre el món.

L'ecofeminisme s'oposa a l'apropiació patriarcal tant de la natura com de les dones –considerades objectes de dominació per al creixement del capital– i al model de desenvolupament dominant, basat en el creixement i en el lucre i la seva estratègia de modernització, que ha tingut com a resultat la destrucció de la diversitat biològica i cultural. Un dels trets fonamentals de l'ecofeminisme és que percep la interconnexió entre totes les formes d'opressió i violència que afecten les dones i la natura.

Així doncs, es vol oposar a l'*apropiació masculina de l'agricultura de la reproducció* (fertilitat de la terra i fertilitat de la dona), que no és pas res més que una conseqüència del desenvolupamentisme occidental de tipus patriarcal i economicista. Aquesta apropiació es manifesta especialment en dos efectes perniciosos per a la natura i per a les dones: la sobreexplotació de la terra i la mercantilització de la sexualitat femenina, l'expressió més desagradable de la qual la constitueix

el tràfic de nenes i dones.

A l'actual model econòmic, basat en l'obtenció d'un benefici màxim, li cal el sistema patriarcal, és a dir, li cal que uns dominem per damunt dels i les altres per poder-se mantenir. L'ecofeminisme busca com derruir aquesta mentalitat patriarcal que no tan sols considera les dones com a ciutadanes de segona categoria, sinó que empra la natura com a objecte de dominació i lucre, sotmetent-les ambdues des d'una visió jeràrquica i sexista del món. Des d'una mentalitat patriarcal, la terra i les dones es redueixen a objectes, i a ambdues se les ha de conquerir, sotmetre i violar. No és pas casualitat que s'empri el mateix vocabulari masclista per referir-se a les dones i la natura.

L'ecofeminisme també analitza la *vinculació entre patriarcat, militarisme i destrucció del medi ambient*.

Les guerres comporten la destrucció de la natura: éssers humans, conreus, animals, contaminació de l'aire, de l'aigua i dels sòls, etc. Molts dels conflictes actuals, que sovint només es consideren des de la perspectiva política o econòmica, tenen a veure amb la crisi mediambiental i amb la imposició d'un paradigma patriarcal i androcèntric que no ha fet res més que deshumanitzar tant l'home com la dona.

En analitzar els diferents símptomes de la degradació mediambiental captem la seva *relació amb el creixement de la distància entre rics i pobres*, percebent-ho com un problema d'injustícia en la relació Nord-Sud. El Nord no tan sols consumeix les seves pròpies matèries primeres, sinó que consumeix més del 60% dels aliments que produeix el planeta, més de dos terços dels metalls i la fusta que s'extreu arreu del món i crema el 70% de l'energia. Aquest balafament de recursos i energies per part dels països del Nord és insostenible (o sigui, injust) des de tots els punts de vista (mediambiental, ètic, religiós) i està produint conseqüències cada vegada més nefastes per als pobres, viscudes d'una forma més brutal per les dones pobres, que són les que pateixen més de prop els nefastos efectes d'un sistema que es suporta sobre tres grans fàbriques: la fàbrica de violència, la fàbrica

de deixalles i la fàbrica de misèria.

Aquest és el context en el que sorgeix l'ecofeminisme com una filosofia, una espiritualitat i una teologia lligades a les necessitats fonamentals de la vida, i a la subsistència, una perspectiva molt propera a les dones pobres del Sud, que són les més afectades per la fam i la desnutrició, l'analfabetisme i la manca de terra. Són elles les que han de viure en llocs insegurs i en vivendes indignes, en sòls minats, contaminats amb tòxics, exposades a radiacions nuclears. Són elles les que ocupen els llocs més amenaçats de l'ecosistema i les que viuen en pròpia carn les amenaces que el desequilibri ecològic els imposa.

Les preocupacions de la nova consciència ecològica i feminista s'articulen al voltant de tres eixos: 1) la sostenibilitat ecològica i social, basada en relacions de sororitat/fraternitat envers la natura i entre els éssers humans; 2) el respecte i la preservació de la diversitat biològica i cultural entremig d'un sistema que cerca la uniformitat i la destrucció de les diferències; 3) la participació i la comunicació en les relacions socials i en les formes de govern, inspirades en la democràcia com a valor a viure en tots els nivells de la nostra vida (família, relacions entre homes i dones, escola, sindicat, esglésies, religions, moviments de base, organitzacions, Estat, etc.). Així doncs, quan parlem d'ecofeminisme ens estem referint a una nova visió del món, del cosmos i de tota la realitat que ens repta a cercar formes organitzatives en què hi hagi una democràcia inclusiva on tots i totes hi capiguem, incloent-hi la natura.

El creixement de la consciència ecofeminista és un dels signes de la presència de l'Esperit en el nostre món. Es tracta d'una perspectiva capaç de mantenir en alerta alhora el moviment ecològic i el feminista, donat que ens fa veure que l'anàlisi de la crisi ecològica no toca pas el cor de la qüestió fins que no veu la connexió entre l'explotació de la terra i la definició i el tractament sexista envers les dones, però també ens fa veure que la teoria i la pràctica feminista han d'incloure una perspectiva ecològica i les solucions als problemes mediambientals. L'ecofeminisme aconsegueix aquest propòsit en posar una forta èmfasi en la relacionalitat i la interdependència entre tots els éssers, com a principi absolutament fonamental per al manteniment de la vida. En posar la relacionalitat com a principi fonamental de la nostra vida, som

capaços de superar les jerarquitzacions i separacions que establim entre la natura i els éssers humans, i ens encaminem a superar el complex de superioritat dels humans davant la resta dels éssers i el de superioritat dels homes envers les dones, dels blancs envers els negres, els mestissos, els indígenes, etc. En percebre l'articulació entre les opressions de classe, sexe i raça, i en assumir que la lluita per l'alliberament ha d'englobar tots els nivells, l'ecofeminisme és una postura político-crítica relacionada amb la lluita antiracista, antisexista, antielitista i antimilitarista. els principis de l'ecofeminisme qüestionen no només l'ordenació jeràrquica del món, les organitzacions i les esglésies, sinó també les filosofies, les antropologies i les teologies que fonamenten aquesta estructuració

Un altre element clau de l'ecofeminisme és *l'afirmació de la sacralitat del cos humà i del cos còsmic*. La resacralització podria ser el fonament d'una relació no dominant envers la natura. Tots els humans i tot allò que existeix constituïm un únic i sagrat cos que només pot sobreviure en l'equilibri i l'articulació de les seves diferències. Formem part de la història de l'univers i estem lligades i lligats als seus processos d'evolució.

Ens cal una nova espiritualitat que ens ajudi a superar la postura depredadora, per situar-nos en una actitud més valorativa i respectuosa del misteri de la creació. Es tracta de buscar no tan sols la viabilitat d'uns, sinó de totes i tots; no tan sols dels éssers humans, sinó buscar la manera de preservar l'evolució de tots els processos vitals, i de procurar que no s'interrompi el flux de la vida, i que visquem des d'una actitud d'humilitat, conscients que, com deia el cabdill indi Seattle, l'ésser humà no va pas teixir el teixit de la vida, sinó que només n'és un dels seus fils.

L'ecofeminisme és un paradigma holístic i incloent que somia amb reorientar totes les relacions injustes de la societat. És una invitació a repensar què significa ser home i ser dona, què significa habitar en aquesta casa comuna i garantir una vida bona (i no pas una "bona vida") en la línia d'allò que Jesús ens diu: "Jo he vingut perquè les ovelles tinguin vida, i en tinguin a desdir." (Jn 10, 10).